

O emigrante

Lugrís pertencía a unha estirpe de enerxía que se desenvolveu fóra

Xosé Neira Vilas

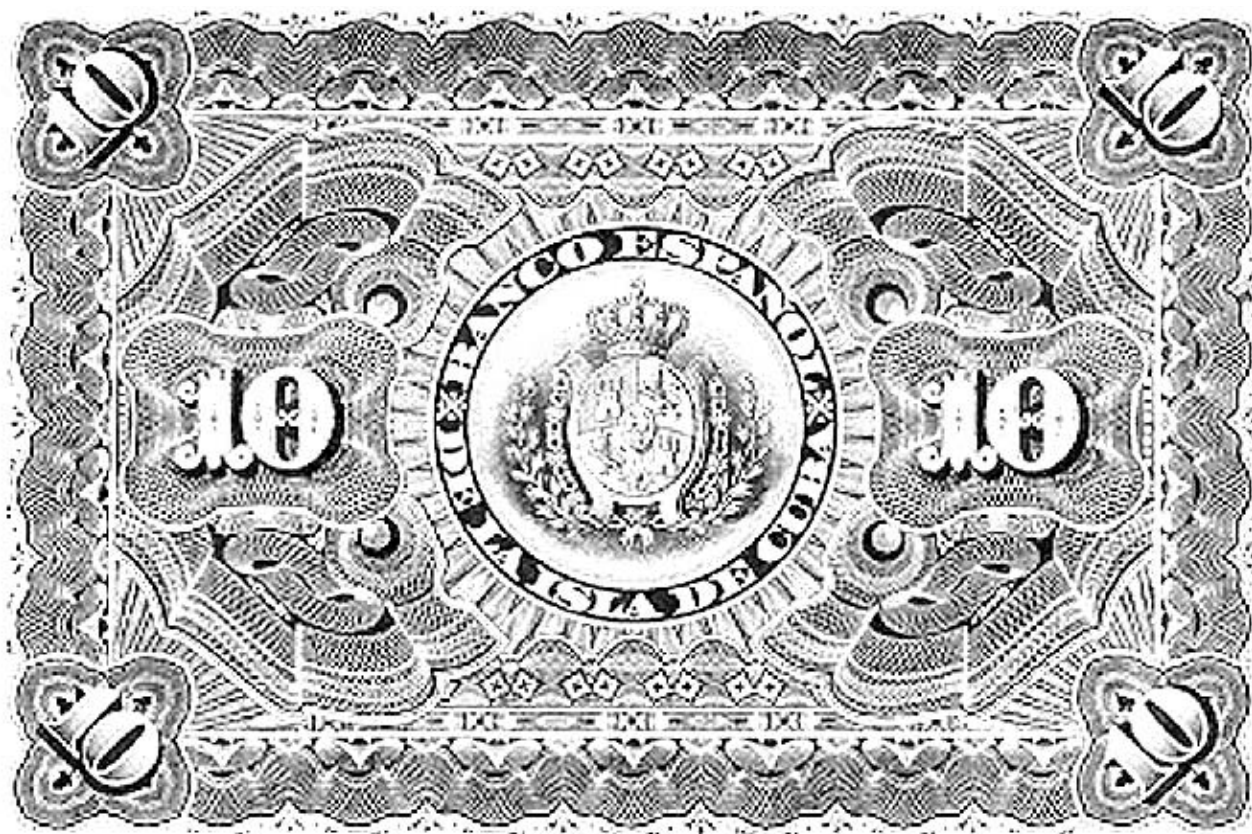
Como nos pasou a tantos, Manuel Lugrís Freire descubriu a singularidade cultural de Galicia na emigración. No caso del, en Cuba. Cheo de inquedanzas e ilusións chegou á Habana en 1883, con vinte anos. Xa se atopaba alí o seu irmán Plácido. Toda a vitalidade que levaba consigo aquel mocío mostrouna na illa. Tense dito que os preguiceiros e os pusilámines non emigran, e que das enerxías dos que o fan se benefician os países receptores en detrimento dos de orixe. É certo, inda que de rebote algo vai quedando, pois non só veu de América, por poñer un exemplo, o financiamento de trescentas escolas instaladas en Galicia senón tamén ideas, conceptos, estatutos para sindicatos e conciencia nacional: téñase en conta que emigrantes retornados foron Villar Ponte, Ramón Cabanillas, Blanco Torres, Blanco Amor, Suárez Picallo, Alonso Ríos...

En Cuba, Manuel Lugo Freire dedicouse a gañar o imprescindible sustento, e máis alá diso atendeu a súa formación cultural, a súa militancia galeguista e a súa inserción no mundo galego-cubano. Cuba vivía entón unha paz relativa tras o chamado Pacto do Zanjón. Arribaban alí daquela moitos emigrantes peninsulares. A nosa emigración masiva comezara doce anos antes, que foi cando se creou a Sociedade de Beneficencia dos Naturais de Galicia. En 1878, nacía *El Eco de Galicia*, semanario bilingüe fundado polo estradense Walfo Álvarez Insua, e pouco despois nacía o Centro Galego. Na Habana, circulaba *Cantares Gallegos*, e Rosalía fora nomeada membro de honra das dúas asociacións mencionadas. En 1880, Alexandre Chao –director propietario de *La Propaganda Literaria*, amigo persoal de Murguía– dera a coñecer *Follas Novas*,

en lingua galega. En 1894 chega á Habana Curros Enríquez, quen prologa *Soidades*, o primeiro libro de Lugo, que verá a luz na capital de Cuba ese mesmo ano. Lugo admira fondamente o poeta de Celanova e organiza unha homenaxe en honra del.

Foron anos de intenso e fervoroso facer para o entusiasta sadense. Consolidou a súa vocación literaria que lle serviu de medio para expresar sentimentos e enxalzar o seu país. Era un tenaz militante do galeguismo, un apóstolo da “boa nova” que ía descubrindo. Ó mesmo tempo, achegouse ó mundo cultural cubano. Tanto que chegou a ser socio de honra do Liceo Artístico e Literario de Guanabacos, prestixiosa entidade á que estivera vencellado o propio José Martí.

En Cuba nace o poeta Manuel Lugo, e tamén o narrador (pois alí deu a coñecer,

que a autora lle dedicara ós galegos de Cuba. Como é sabido, unha das partes do poemario titúlase *Prá Habana*.

O mesmo ano do seu arribo, Lugo Freire publica o seu poema *Nostalxia*, no semanario de Álvarez Insua, (no que seguirá colaborando) e é o seu primeiro texto impreso. Tamén colaborará en *Galicia Moderna*, revista que dirixe Xosé Novo.

A incorporación de Lugo ó ámbito da emigración é inmediata. En pouco tempo, chegou a vogal da executiva do Centro Galego e foi cofundador da sociedade *Aires da miña Terra*. E en 1885 funda, co ortigueirés Ramón Armada Teixeira (Chumín de Céltigos) *A gaita gallega*, na que asina co pseudónimo de Roque das Mariñas. Trátase da primeira publicación periódica de América escrita totalmente

por entregas, *O penedo do crime*). E nace o xornalista, que ademais de colaborar na prensa galega da illa funda con Armada Teixeira o periódico mencionado. E tamén o autor teatral que escribiu daquela a peza *A costureira da aldea*.

Volta a Galicia en 1896. Un ano antes estalara a segunda guerra pola independencia, organizada por Martí. Volta o mesmo ano en que cae en combate Antonio Maceo, xeneral mambí de gran prestixio. E tamén o ano en que Curros deixa de publicar *La tierra gallega*, a causa dunha multa que lle impuxera o goberno colonial.

Foran trece anos formativos, definitivos. Cuba sería para el de por vida unha referencia entrañable. A súa fecunda traxectoria arrinca daquela etapa emigrante.